

Rikas englanninkielinen tietopaketti vuoden 1918 sodasta

**Tuomas Tepora & Aapo Roselius (toim.):
The Finnish Civil War 1918. History, Memory,
Legacy. Brill 2014. 454 s. ISBN 978-90-04-24366-8.**

Debatti vuoden 1918 sisällissodasta Suomessa on aikoja sitten levinnyt maan rajojen ulkopuolelle. 1980-luvulla tutkimukseen ja yleiseen keskusteluun vaikutti erityisen paljon kaksi englanninkielistä kirjaa: Anthony F. Uptonin *The Finnish Revolution* (1980) sekä Risto Alapuron *State and Revolution in Finland* (1988). 1990- ja 2000-luvulla tehtiin erittäin rikasta perustutkimusta sisällissodan erilaisista aspekteista, mutta suuri osa siitä on jäänyt pimentoon englanninkieliseltä lukijakunnalta. Toimittamallaan kirjalla Tuomas Tepora ja Aapo Roselius korjaavat ansiokkaasti tämän puutteen.

Kirjan kontribuutiot tuovat vahvasti mieleen Tiina Kinnusen ja Ville Kivimäen toimittaman *Ihminen sodassa* -kirjan mukana Suomeen rantautuneen "uuden sotahistorian". Sotaa ja sodan taustoja tutkitaan monitasoisesti, unohtamatta rintamaoperaatioita, mutta korostamalla erityisesti sotien sosiaalishistoriaa, sukupuoli- ja kulttuuriaspekteja, sodasta muistamista ja siihen liittyviä poliittisia debatteja sekä henkilökokemuksia. Viimeksi mainitut ovat erityisen paljon esillä kirjassa, joka vilisee anekdootteja, viittauksia ja henkilökohtaisia esimerkkejä. Lopputulos on (traagisen) elämänmakuinen kirja, joka tuo tehokkaasti esille erityisesti ruohonjuuritason elävää historiaa – kirjan sivuilla torpparit ovat enemmän äänessä kuin ratsuväen kenraalit.

Kirja löysi paikkansa Brillin arvostetussa *History of Warfare* -sarjassa, jossa on viime vuosina ilmestynyt tärkeitä Suomeen ja Pohjoismaihin liittyviä julkaisuja. Teporan ja Roseliuksen toimittama kirja toimii vuonna 2011 ilmestyneen Kinnusen ja Kivimäen *Finland in World War II* -kirjan kanssa eräänlaisena Suomen uuden sotahistorian mestarinäytteenä. Globalisoidussa historianitutkimuksessa molemmat kirjat antavat mahdollisuuden tuoda Suomenkin kollektiivinen kokemus laajempaan tietoisuuteen ja mahdollistaa vertaileva tutkimus. Kielimuurin takana on helppo todeta Suomen olevan erikoistapaus, mutta englanninkieliset tutkimustulosten synteetit antavat pohjaa vertailuun ja tutkimukselliseen dialogiin. Sivulla 27 Pertti Haapala mainitsee Teodor Shaninin jättävän "tyypillisesti" Suomen mainitsematta hänen Venäjä-kirjassaan. Voidaan

todeta, että tämän kirjan tekijät ovat tehneet parhaansa saadakseen tilanteen muuttumaan. Samalla muutamit kirjan kirjoittajat (esim. Ahlbäck, Roselius ja Lintunen) vertailevat jo tutkimustuloksiaan muun maailman tapahtumiin.

Kirja on siis tekstikokoelma, jossa sodan erilaisia aspekteja käsitellään kolmen pääteeman kautta. Näitä ovat ensinnäkin sodan sotilaallinen kulku ja poliittinen, taloudellinen ja sosiaalinen tausta, toiseksi kulttuuriset aspektit ja sodan kokemukset sekä lopuksi sodan muistaminen ja tulkinnat. Lyhyt johdanto tuo esille yleisiä asioita sisällissodan historiografiasta, minkä jälkeen ensimmäistä teemaa käsittelevät Pertti Haapala, Juha Siltala, Marko Tikka ja Aapo Roselius. Haapalan artikkeli rakentaa valaisevasti pitkän ajan sosiaalisen ja taloudellisen taustan vuosien 1917–1918 Suomen poliittisten ja sosiaalisten suhteiden radikalisoitumiseen yhteiskunnassa, jossa varsinaiset syyt sotaan olivat hyvin vähäisiä. Siinä missä Haapala tarjoaa sekä ulkoisia että sisäisiä syitä sille, miksi ensimmäisen maailmansodan arkipäiväiset vaikeudet yltyivät sisällissodaksi, Siltala asettaa fokuksensa sodan molempien puolten aktivistien mielenmaisemiin. Hän tuo esiin yhtäältä vasemmiston radikalisoitumisen ja toisaalta porvaripuolueiden pettyneen suhtautumisen radikalisoituneeseen työväkeen. Tekstit täydentävät hyvin toisiaan ja auttavat lukijaa ymmärtämään, miten Suomi täytti tammikuussa 1918 kaikki sisällissodan edeltävät konkreettiset ja psykologiset kriteerit. Marko Tikkan kontribuutio tarjoaa lukijalle selkeän, klassisen esityksen sodan konkreettisesta etenemisestä tammikuun käsikähmistä Tampereen taisteluun, saksalaisten tulon Helsinkiin ja valkoisten toukokuun voitonparatiisiin. Tikka käsittelee monipuolisesti ja havainnollisesti taisteluja, punaista ja valkoista terroria sekä vankileireillä tapahtuneita kuolemia. Englanninkielinen lukija saa kattavan katsauksen sotaan liittyneistä kauheuksista vankien ammuttamisista kuolemanpartioihin kuten myös kuolemaa kylväneistä valkoisista ja punaisista. Sodan konteksti tuotti poliittista väkivaltaa, jossa aatteen nimissä tapettiin, murhattiin ja annettiin kuolla nälkään tai tautiin.

Toinen teema uppoutuu syvälle sotaan liittyviin kulttuurisiin aspekteihin. Tuomas Tepora pohtii sodan myyttejä ja erityisesti tapaa, jolla sodassa tapahtuneet kuolemat esitettiin molemmilla puolilla aatteen vaatimina uhrauksina. Tiina Lintunen rakentaa omissa artikkelissaan ensin taustakuva naisten roolista vuoden 1918 Suomessa, jota vasten hän tarkastelee tässä roolissa sodan aikana tapahtuneita muutoksia. Marianne Junila käsittelee lasten käsityksiä ja kokemuksia

sodasta. Toisen teeman viimeisessä tekstissä Anders Ahlbäck esittää sotaan liittyneitä maskuliinisuus-myyttejä, erityisesti jääkäreihin liittyvää mytologiaa.

Kolmas teema alkaa kiinnostavasti Aapo Roseliuksen tekstillä heimosodista Virosta Aunuksen retkikuntaan. Englanninkielinen teksti tästä aiheesta on erityisen arvokas, koska noista sisällissodan jälkimainingeista on kirjoitettu englanniksi melko vähän. Kolme viimeistä tekstiä (Tauno Saarela, Tuomas Tepora ja Tiina Kinnunen) käsittelevät sitä, miten sotaa tulkittiin erilaisissa ryhmissä ja eri aikakausina. Kinnunen tuo erityisesti esille 1990-luvulla tapahtuneet muutokset, yhtäältä sanan ja tutkimuksen vapautumisen ja toisaalta "valkoisen totuuden" paluun eräänlaisen kylmän sodan jälkeisen uuspatriotismin mukana. Kirjassa esitetyt ilmiöt täydentävät hyvin *Finland in World War II* -kirjan havaintoja: sisällissodan ja toisen maailmansodan suomalaisen kollektiivisen muistamisen ja tulkinnan kuviot tuntuvat liikkuvan samalla tavalla.

Nykypäivänä englantia on monille suomalaisille historioitsijoille toinen, ellei ensisijainen työkieli, ja suomalaisen historian tutkimuksen tulosten esittäminen englanniksi antaa mahdollisuuden keskustella muiden maiden tutkijoiden kanssa. Ongelmat tulevat kuitenkin usein vastaan, kun kirjoitetaan muulla kuin äidinkiellillä. Tässäkin tapauksessa kieliasu tekee lukemisen paikoittain vaikeaksi. Ongelmalliset lauserakenteet hankaloittavat esimerkiksi sivujen 40–41 taloudellisen selityksen ymmärtämistä. Jossain tapauksissa sanavalinta tuntuu vääryltä, tai suomenkielinen sanavarasto näkyy englanninkielisen tekstin läpi: ovatko esimerkiksi "*dedication to the common issue*" tai otsikkotasolla oleva "*mystified war*" (eli hämmäntynyt sota) kirjoittajien ajatustenmukaisia ilmaisuja? Allekirjoittaneen tarkoitus ei ole rehvastella omalla kielitasolla tai nujertaa kirjan tekijöitä pienellä asialla, vaan merkittävän ponnistuksen kunnioittaen tuoda esille pohtimisen arvoinen ongelma: onko kirjoittaminen suoraan englanniksi kääntämisen sijaan aina oikea ratkaisu, ja kärsiikö kirjoittajan viesti tästä valinnasta? Tässä tapauksessa kirja kärsii kielellisistä ongelmista, jotka huolellisen kustantajan olisi pitänyt hoitaa.

Kriitikkistä huolimatta kirja on erittäin rikas kokonaisuus, joka tuo esille hyvin monipuolisen tutkimuskentän. Allekirjoittanut olisi kaivannut enemmän syvyyttä Euroopan diplomaattisen kontekstin kuvailemisessa: esimerkiksi Saksan päätös antaa jääkäreille lupa palata Suomeen kuitataan ilman selitystä. Kirjan fokus on kuitenkin selkeästi muualla, Suomen sisäisen kontekstin ja erityisesti molemmilla puolilla taistelevien aatteiden ja tekojen mahdollisimman monipuolisessa esittä-

misessä. Siinä kirja onnistuu hyvin ja antaa lukijalle monipuolisen kuvan nykypäivän Suomen sisällissotaan liittyvän tutkimuksen päätrendeistä ja kiinnostuksen kohteista.

LOUIS CLERC, FT, PROFESSORI
TURUN YLIOPISTO